

aș putea să spun, deci, că nu m-am mirat grozav când am aflat că Vlad Massaci a pus în scenă „Elling”. Acest gen de scriitură face parte din registrul lui, care i-a creat un stil.

arte

Teatrul de Comedie : „Elling”

Adaptare a romanului „Frați de sînge” de Ingvar Ambjornsen. Dramatizare de Axel Hellstenius în colaborare cu Petter Naess. Traducerea: Petre Bokor. Regia: Vlad Massaci. Scenografia: Andu Dumitrescu. Ilustrația muzicală: Cristian Juncu.

■ cronică dramatică de marina constantinescu

Cine este Elling?

Uneori, sînt eu. Într-un fel sau altul. Într-o măsură sau alta. Unele dintre angoasele lui Elling, fricile și anxietățile lui au fost, sînt și vor fi și ale mele.

Uneori, închis în casa proprie ca într-o colivie, defilînd în sus și-n jos în pijama, refuzi să ieși. Atunci, construiești, înșingurîndu-te tot mai mult, acea realitate care îți convine, care nu te agresează. Îți imaginezi tot felul de povești pe care, repetîndu-le temeinic, ajungi să le crezi. Încet-încet, nu mai ai nevoie de nimeni. Doar de Bjarne. Sau unul ca el. Prietenul tău.

Înainte de nominalizările la Oscar din 2002, am văzut filmul „Amelie” și m-a cucerit pledoaria pentru nevoia de poveste. Povești de astăzi spuse astăzi. Nevoia de a le asculta a unui public foarte numeros, nu doar francez, m-a emoționat. M-am bucurat nespun când am citit în presa americană că oamenii stau la cozi pentru acest film. Și pentru încă unul, „Elling”, norvegian, amîndouă nominalizate la categoria „cel mai bun film străin”. Fotografiiile din ziare cu spectatori așteptînd docil să le vadă îmi păreau ireale. Oscar-ul nu a fost cîștigat de nici unul dintre cele două.

Am rămas cu gîndul la „Elling” după ce am citit cronicile. Tot o poveste. Despre vulnerabilitate, despre hipersensibilitate, despre ce și cînd și de ce se poate transforma în patologic, despre înșingurare, despre puterea pe care o poate da fascinația narațiunii. Un film despre prietenie ca mod de supraviețuire. L-am văzut doi ani mai tîrziu. Și m-a făcut praf. L-am purtat mult timp cu mine. În călătorii lungi, prea lungi prin țară, în orele mele lungi, prea lungi de nesomn. Elling și Kjell Bjarne, cei doi protagoniști, un alt fel de „cuplu ciudat” față de cel al lui Neil Simon, mi-au însoțit angoasele și mi-au dat brînci înapoi în lumea de care fugeam. Și eu credeam, și mai cred, că ascuns în spatele unor ochelari de soare, nu te observă nimeni. Și eu aș vrea să fac giumbușlucuri și salturi spectaculoase ca să fiu, uneori, centrul atenției. Cu alte cuvinte, Elling și Bjarne. Doi prieteni, două tipologii diferite și fondul aceleiași enorme vulnerabilități. Axel Hellstenius și Petter Naess au făcut un scenariu după „Frați de sînge”, unul dintre romanele tetralogiei „Elling” scrisă de norvegianul Ingvar Ambjornsen. Am aflat că la început a fost o dramatizare și un spectacol, pus în scenă de Petter Naess, pe urmă filmul. Atunci

m-am gîndit la două nume de regizori care ar vibra cu ludicul pe muchie de cuțit al relației și care au interes profund față de om și față de arta actorului: Alexandru Dabija și Vlad Massaci.

Aș putea să spun, deci, că nu m-am mirat grozav cînd am aflat că Vlad Massaci a pus în scenă „Elling”. Acest gen de scriitură face parte din registrul lui, care i-a creat un stil. Îi vine mînușă. Formulei Neil LaBute, Massaci i-a găsit cheia, i-a descifrat perfect codul. Spectacolele de la Teatrul Act sînt dovada însuși a afirmațiilor mele. Poate m-a surprins că „Elling” s-a întîmplat la Teatrul de Comedie. Desigur, dintr-o prejudecată... Am urmărit acest spectacol făcînd abstracție complet de film. Am lăsat la intrare mimica sau zîmbetul sau spaima de pe fețele actorilor norvegieni. Fabuloși actori!...

Impresionant în spectacol este, pe de o parte, simplitatea construcției – simplitatea ca deziderat – iar, pe de altă parte, credința și iubirea cu care cei doi actori, Marius Florea Vizante și Sandu Pop caută să se întîlnească cu personajele lor, cu povestea lor, cu ce este normal sau nu în ea. Și, deloc în ultimul rînd, unul cu celălalt, ca actori, ca parteneri. Fac asta într-un gen de teatru intim, puțin spectaculos, ne-euforic, matematic, în linii drepte, exacte. Totuși, poetic. Fără demonstrații sau excese. Totul se petrece într-un apartament. Modest. O construcție cu două fețe, uluitor de simplă și de eficientă, o construcție în care scenograful Andu Dumitrescu amplasează ideal tot ce ține de interior și exterior. Drumul afară și înauntru se face rotind decorul. La mijloc, un spațiu ca un tampon, în care cei doi actori fac trecerile de la interiorul casei, la stradă, restaurant, apartamentul de deasupra. Partea cu spitalul, cu tratamentele, cu pastilele, cu încercarea lor de recuperare apare discret. Un filmuleț în alb-negru, ca un fragment de memorie arsă de timp, ne pune la curent cu istoria, cu ce ne spune Elling-Povestitorul. Este printre puținele spectacole recente în care apelul la proiecție se face cu rost și cu sens.

O performanță în sine este chiar studiul lor pe text. Un studiu netributar celor doi actori norvegieni, din filmul cu același nume. Relația este, în același timp, a fiecărui actor cu personajul său, atipic, asocial, temător față de societate, oameni, comunicare, și a fiecăruia cu celălalt. Ei merg pe același drum, cu tipologii diferite, cu aprehensiuni diferite, cu reacții diferite. Pentru Elling, rătăcirea a venit o dată cu dispariția mamei. S-a închis și și-a fabricat propriile povești mai mult sau mai puțin delirante. Kjell Bjarne este ascultătorul perfect.

Tăcut, credul, naiv, rezoneurul ideal. Sătul de aventurile sexuale ale mamei, Bjarne este un tînar care tînjește după iubire, care habar nu are ce este sexul, femeia, carnalitatea, amorul. Mintea lui puțin întîrziată sau inocentă, cum vrem să o numim, visează femeia și iubirea într-un mod sublim, fără să știe, însă, și cum ar putea să comunice asta dacă, totuși, Femeia ar apărea. De aceea, fanteziile lui Elling țin loc de orice. Experiența acestuia, chiar dacă exclusiv onirică, este copleșitoare pentru Bjarne. Elling este poet. Știe să vorbească și să-l seducă pe prietenul lui. Așadar, unul are nevoie să vorbească, celălalt să asculte. Și în spital, și „acasă”, în apartamentul social pe care îl primesc și de unde trebuie să reușească să zboare spre lume. Să iasă, să cumpere mîncare, să vorbească cu oamenii, la telefon, să intre în circuitul social. Într-un anumit plan, relația asta tulburătoare are și ceva caraghios, stîngaci în tentativele fiecăruia de a vorbi, de a visa, de fi dominator sau prea supus, cu aparențele și esențele subtil expuse sau intuibile, cu balonsaidul lui Elling închis perfect la toți nasturii și la cordon. Ceva din jocul lor, din tachinării, din morga lui Elling și timiditatea la vedere a lui Bjarne mă duc cu gîndul la relația dintre Stan și Bran. Unul care le știe pe toate, continuu, și celălalt care dă cu bîta în baltă, continuu. Sudura dintre cei doi este esențială și este șansa lor, poate singura, de supraviețuire. Împreună își descoperă direcția. Regizorul Vlad Massaci încearcă împreună cu actorii aleși Marius Florea Vizante și Sandu Pop să compună – aparent rece, septic – o lume fragilă, nu doar bolnavă. Încearcă împreună cu personajele să înțeleagă ce este cu Elling și cu Bjarne altfel decît cu noi. Sau nu?... Încearcă să-i definească pe scenă cu mijloace simple, fără filosofii sau metalimbaje. Și reușește. În tot acest demers este enorm de multă poezie și vulnerabilitate. Și dragoste de teatru.

Cine nu l-a mai văzut pe Vizante în spectacolele de la Act poate să fie surprins de acest registru, din această montare. De acest tip de personaj. Cine l-a văzut, însă, ar fi vrut să descopere gesturi sau expresii mai proaspete, mai neuzate și punctual aplicate. Ticurile, care își precipită frecvența cînd Elling se emoționează, mișcările mîinilor la ochelari, la valiză, ezităările, întoarcerile bruște, arsenalul de ritualuri care îl descriu ca pe un maniac al ordinii absolute, precipitățile și agitația care se instalează atunci cînd ceva îl deranjează, îl agresează, încearcă să îl scoată de pe traseele obișnuite ale minții, ale spațiului sînt bine găsite, bine utilizate de

Marius Florea Vizante. Este precis, este atent la gradarea nuanțelor, își menține poziția de șef, de creier al „cuplului”. El funcționează just aici, dar aș fi simțit nevoia unor accente mai proaspete, elaborate special pentru acest personaj și nu „împrumutate” de la altele. Aici, cred că regizorul ar fi putut să îl provoace mai mult pe Vizante, ar fi avut pe cine și de ce, ar fi putut să îi dea mai multe linii pe care să construiască acest rol. Repet, pentru cine nu îl cunoaște în astfel de partituri, interpretarea lui Vizante este o mare bucurie, rotundă, plină de un ludic special, de morgă, de haz, de o sensibilitate emoționantă. În multe, însă, se repetă.

O apariție neașteptată este Sandu Pop în Kjell Bjarne. Simplu, curat, neîmbicșit de șabloane, cu o mirare continuă pe chip, cu o căldură tușantă, cu o bunătate funciară. Bjarne este dependent de Elling. Ca și Elling de el. Bjarne este, însă, stîngaci, primitiv, bolovănos, naiv. Un copil mare. Regizorul l-a intuit minunat pe Sandu Pop pentru acest personaj. Puțin distribuit, el joacă cinstit pe cartea Bjarne, fără să supraliciteze. Ce este emoționant, în plus, pe scenă, este chiar relația celor două personaje, relația celor doi actori.

Marius Florea Vizante și Sandu Pop

O relație care se construiește pas cu pas, la vedere, cu respect reciproc, cu o duioșie implicită, de ambele părți. O duioșie amplificată de muzica spectacolului, de aceeași temă prelucrată de chitară, de pian, ca o prelungire a ceea ce se simte dar nu se rostește niciodată.

Prezența Mihaelei Măcelaru (Gunn, Ospătărița, Reidun Nordsletten) este tratată, iarăși, curat cinstit, fără excese. Nu vrea să facă mai mult, nu vrea să iasă din gigearea construcției. Ca și Șerban Georgevici în Frank Asli. Mihaela Măcelaru este Femeia care, pînă la urmă, deși năucă în fața unui tip ca Bjarne, își face loc în viața lui. Cu tot cu copilul din pîntece. Care nu este al lui, dar care va avea șansa să aibă un tată formidabil, așa cum este Kjell Bjarne. Și, nu-i așa, un „unchi” ca Elling. Rafinat, ordonat, atoateștiutor și, deloc de neglijat, poet!...

Fiecare cu iubirea lui. Iar eu, cu dragostea mea pentru acest spectacol riguros, profund, nesofisticat fără rost, emoționant, o pledoarie fină pentru prietenie. Pentru valoarea identității. ■